

Bir Meslek Örgütlenmesi Olarak 60 Yılda Mimarlar Odası

Çetin Ünalın • Doğan Hasol • Güven Birkan • Kubilay Önal

Proje / Profil: Cem Sorguç

Kuzey Ormanlarını Nasıl Savunmalı?

İstanbul'da Planlanan Büyük Projeler

2014/3

9 771302 821907

7,50 TL

mimar.ist

dört aylık mimarlık kültürü dergisi

Eylül 2014 • Yıl: 14 • Sayı: 51 Yayın Türü: Yerel, süreli

Yayınlayan

TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi

Sahibi

TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi adına
C. Sami Yılmaztürk

Genel Yayın Yönetmeni

Deniz İncedayı

Yazı İşleri Sorumlusu

Metin Karadağ

Yayın Kurulu

Zafer Akay, Ayşen Ciravoğlu, T. Gül Köksal, Kubilay Önal,
Ahmet Tercan, H. Bülend Tuna, Mücella Yapıcı

Danışma Kurulu

Zeynep Ahunbay, Behiç Ak, Nur Akin, Bilge Arıkan,
Ali Artun, Acar Avunduk, Afife Batur, Cengiz Bektaş,
İhsan Bilgin, Çelen Birkan, Hasan Çakır (Almanya),
B. Selcen Coşkun, H. Besim Çeçener, Zeynep Eres,
Nur Esin, Nuran Zeren Gülersoy, Sümer Gürel, Ersen Gürsel,
Yücel Gürsel, Figen Kafescioğlu, Ruşen Keleş,
Esin Köyren, Doğan Kuban, Mehmet Küçükdoğu,
Derya Oktay (Kıbrıs), Sabri Orcan, Selim Ökem,
Deniz Erinsel Önder, Gülşen Özyayın, Hasan Cevat Özdil,
Aslı Erim Özdoğan, Yıldız Sey, Mete Tapan, Uğur Tarhan,
Aışar Timuçin, Rüksan Tuna, Hülya Turgut, Yıldız Uysal,
Zekiye Yenen, Emre Zeytinoğlu

Tarandığı İndeks

DAAI - Design and Applied Arts Index

Yayın Yönetim Yazışma Adresi

Kernankeş Cad. No 31 Karaköy, Beyoğlu 34425 İstanbul
Tel: (212) 251 49 00 Faks: (212) 251 94 14
e-posta: dergi@mimarist.org
www.mimarist.org/yayinlar/mimarist

Mali Koordinasyon

Can Taşkıran

Grafik Tasarım

Zehra Şenoğuz

Grafik Uygulama

Ebru Laçın

Baskı-Cilt

Bayramoğlu Matbaacılık ve Reklam Hizmetleri, İstanbul
Tel: (212) 482 17 96

Baskı Tarihi

Ekim 2014

Dağıtım

Zip Dağıtım

Ofset Hazırlık, Reklam ve Yapım Organizasyonu

Mimarlık Vakfı İktisadi İşletmesi
Kernankeş Cad. No.31 Karaköy, Beyoğlu 34425 İstanbul
Tel: (212) 244 86 87 pbx Faks: (212) 244 86 88

Fiyatı: 7.50 TL

Yıllık abone ücreti: 26.00 TL

Öğrencilere % 50 indirim uygulanır.

mimar.ist dergisi Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi üyelerine ücretsiz olarak gönderilir. Yazılarda ileri sürülen görüşlerin sorumluluğu yazarlarına aittir. Dergi adı belirtilmek koşuluyla alıntı yapılabilir.

Dünya Mimarlık Gününü Kutlarken...

Dünya Mimarlık Günü ülkemizde 13 Ekim 2014 Pazartesi günü kutlanıyor. Bu yılın teması Uluslararası Mimarlar Birliği tarafından "Sağlıklı Kentler, Mutlu Kentler" olarak belirlenmişti. UIA, bu başlıkla üye ülkelerini, gelişen küresel politikalar döneminde mimarlık ve kentsel tasarım alanı için çok yönlü değerlendirmeler yaparak çözümler üretmeye, ortak politikalar tanımlamaya davet ediyor. Bu çerçevede mimardan ve mimarlıktan beklenen rolü, sorunlara yanıt olabilecek özgün yenilikleri desteklemeyi hedefliyor. Temayla vurgulandığı gibi, "sağlıklı" kentsel mekân, kullanıcılarının yaşarken "mutlu" hissedebilecekleri, ayrımcılık, şiddet barındırmayan, adaletli örgütlenen, çevreye, insana ve değerlere duyarlı bir tasarımın sonucu olarak görülüyor. Mekânı biçimsel boyutuyla değil, öncelikle kültürel, sosyal, duygusal ve bellek değerleriyle bütün olarak gören yaklaşım, küresel pazarlama eğilimlerinin baskısı karşısında alternatif olarak alınması gereken bir yaklaşım. Çerçeve sürdürülebilirlik, çevre sağlığı, ekoloji konularının ötesinde, kültürel varlıklarla birlikte yaşamak, kentsel mekânda insan ilişkilerini destekleme, yaratılan fırsatlar, zenginlikler, adalet ve barış, eşitlikçilik perspektifiyle tartışmaya açılıyor. UIA bu bağlamda başanlı örnekleri ortaya çıkartabilmeyi, tasarım süreçlerini, mücadelelerini, toplumsal yansımalarını araştırmayı amaçlıyor. Başlık ayrıca, UIA'nın uluslararası kurumlara ve topluma karşı "gezegeni koruma", "yaşam kalitesini geliştirme", "sürdürülebilir çevre için kültürel gelişim" misyonunun bir yüzü olarak da değerlendirilebilir.

Bilindiği gibi, bugün birçok dünya ülkesinde yaşanan şiddet, savaş-yıkım ortamları, ayrımcı politikalar nedeniyle halklar, kentler, çevreler, doğal ve kültürel varlıklar üzerinde kabul edilemez tehditler ve baskılar oluşturulmuş durumda; şiddet her geçen gün tırmanıyor. Politik bağlamda sıklıkla tartışılan ortam, mimarlık ve kentsel planlama bağlamında da kararlı ortak tavırları, sorgulamaları ve tartışmaları gerektiriyor. Kentlerin işgali, sosyal çöküntüler, zorunlu göçler, yoksulluk, yağma, hak ihlalleri, yitirilen değerler, uluslararası toplumu, özellikle de mimarları seslerini duyurmaya davet ediyor. Yaşanan sorunlar diğer taraftan, ülkeler ve kurumlar arasındaki işbirliklerini, yeni çözüm buluşmalarını da gündeme getiriyor. Ortak stratejiler neredeyse tüm uluslararası kuruluşların ağırlıklı tartışma maddelerine dönüşmekte. Gelişen yeni rol ve sorumluluklar açısından bakıldığında, sivil toplum örgütlerinin yaşamsal rolünün, kentlerin "sağlıklı" ve "mutlu" ortamlarını yaratmada giderek güçlenerek artacağı da netlik kazanıyor.

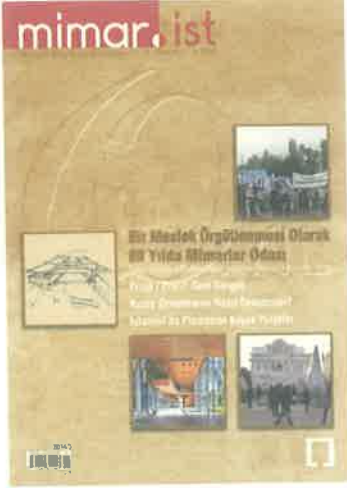
Bu dönemde 60. yılını kutlayan Türkiye Mimarlar Odası, bir taraftan ülkenin hızlı yapılaşma sürecinde rant ve özelleştirme anlayışı karşısında sağlıklı gelişmelerin bilimsel temelli arayışını gündemde tutarken, diğer taraftan da uluslararası ortak platformlarla iletişimini sağlamlaştırmayı politik olarak sürdürüyor. Sadece meslek odalarının işbirliği değil, kültürel, sosyal boyutlarıyla uluslararası mesleki dayanışmanın aktif bir üyesi, paydaşı oluyor. 60. yıl nedeniyle bu sayımızın dosyasında Mimarlar Odasının deneyimlerini, birikimini, mücadele alanlarını kısaca da olsa, değerli yazarlarımızın katkılarıyla ele almak istedik. Yıllar boyu ülkemizde profesyonel uygulama, eğitim ve kültürel araştırmalar, meslek politikaları alanında üretken platformları hedefleyen meslek örgütümüzün geçmişine ait değerlendirmeleri dosyamızda farklı bakışlarla bulacaksınız. Ayrıca Ağustos 2014'te Güney Afrika Cumhuriyeti'nde, XXV. Dünya Mimarlık Kongresinin gerçekleştirilmiş olması dolayısıyla dergimiz sayfalarında kongrenin içeriğine, ödül programına ait bilgileri de okuyabilirsiniz. Dünya kongreleri, uluslararası ölçekte ortak sorunların değerlendirilmesi, çözüm arayışları, örneklerden ve deneyimlerden (iyi ve kötü) öğrenebilmek adına bir fırsat yaratıyor.

Gelecek sayımızın dosyasında ise İstanbul'un büyük projelerini çok yönlü olarak ele almayı, tartışmayı planlıyoruz. Bu konudaki değerli katkılarınızı, birikimlerinizi, fikirlerinizi bizlerle ve okuyucularımızla paylaşmanız bizleri mutlu edecektir.

Bizlere katkı veren tüm yazarlarımıza, Danışma Kurulu üyelerimize şahsım ve Yayın Kurulumuz adına içten teşekkür ediyor, değerli meslektaşlarımızın Dünya Mimarlık Gününü kutluyor, yöneticilerimiz tarafından "sağlıklı" ve "mutlu yaşamı" çevreler için mesleğimizin taşıdığı kritik önemin bilinmesini, gerekli duyarlılığın gösterilmesini diliyorum.

Saygılarımla,

Deniz İncedayı

mimar.ist Eylül 2014/3
ISSN 1302-8219

60. Yıl logosu:
Nilgün Kara Babacan

4	HABER / ETKİNLİK	
	UIA 2014 Dünya Mimarlık Kongresi Durban'da Gerçekleştirildi / <i>Deniz İncedayı</i>	4
	Dam Notları... / <i>Hasan Çakır</i>	8
9	KÜTÜPHANE	
	Hafiflik Hayalini Ciddiye Almak / <i>Funda Uz</i>	9
	Mimari Güncellemeler / <i>Pınar Erkan</i>	10
	Sedad Eldem ile Söyleşiler / <i>Hande Tulum</i>	11
	Mekânın Üretimi - Henri Lefebvre / <i>Murat Çetin</i>	13
15	GÖRÜŞ	
	Kuzey Ormanlarını Nasıl Savunmalı? / <i>Zafer Akay</i>	15
19	İNCELEME	
	İstanbul'da Planlanan Büyük Projeler ve Etkileri Üzerine / <i>Senem Kozaman</i>	19
	Beyoğlu'nda 19. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı Konutu Mekân Organizasyonunda İzlenen Gelişim / <i>Figen Kafescioğlu - Derin Öncel</i>	27
	Kamusal Bir Mekân Olarak Bağdat Caddesi / <i>Feride Önal - Cansu Pekşen</i>	37
43	PROJE / PROFİL	
	Cem Sorguç: "Mimari Mekânların Hızlı Değişime Reaksiyon Göstermesi Gerekir" / <i>Söyleşi: Aylin Ayna</i>	43
50	EKOLOJİ	
	Çevre Dostu Yapma Çevre Kavramının Evrimi: Yenileyici (Rejeneratif) Tasarım Yaklaşımı / <i>Polat Darçın</i>	50

Mekânın Üretimi - Henri Lefebvre

Henri Lefebvre'in, kitabın özgün dili olan Fransızca'da *La production de l'espace* ve İngilizcede *The Production of Space* olarak bilinen felsefi ve sosyolojik başyapıtı yazılışından 30 yıl kadar sonra nihayet Sel Yayınları tarafından Işık Ergüden'in tercümesiyle *Mekânın Üretimi* adıyla Türkçe olarak da yayımlandı. Kuşkusuz bu önemli ve aynı oranda da zor eseri kendi dilinde okuyabilmek gerek mimar, sosyolog ve kent alanına ilgi duyan başta akademisyen, araştırmacı ve öğrencilere olmak üzere tüm okuyuculara önemli ufuklar açabilecektir. Bu çevirinin böylesine kapsamlı bir disiplinlerarası çalışmayı ve Lefebvre'in terminolojisini Türkçeye kazandırmasının yanı sıra, editör Cihan Özpınar'ın da belirttiği gibi kitap içeriğinin Türkiye ve Ortadoğu'daki güncel gelişmelerin gündemiyle çarpıcı biçimde örtüşmesi açısından sunduğu kazanç ortadadır.

Bu açık katkısının yanı sıra, bu çevirinin en önemli katkısının özgün eserin dördüncü baskısının önsözünü yazan Remi Hess'in orijinal metnin tercüme edilmiş olması olduğu düşünülebilir. Bu önsöz tercümesi aracılığıyla, eserin yazıldığı dönem, yazarın kökeni, yaşadıkları, etkilendiği unsurlar ve koşullardan oluşan bağlamın Türkçeleştirilmiş olması da mekânın üretimi konusundaki bu kapsayıcı kuramın çok boyutlu yapısının arka planının kavranması açısından önemli bir kazançtır. Örneğin siyasi ve entelektüel pozisyonlarının yanı sıra Henri Lefebvre'in iki yılı aşkın bir süre taksit şöförü olarak çalıştığı ifade edildiği bu önsözün tercüme edilmesinin, 'gündelik hayat' kuramının ne kadar pratiğin içinden geliştirilen bir kavram olduğunu anlamamıza faydası olacağı gibi, pek çok aydınımıza da yeniden aydınlanma fırsatı sunabile-

ceği düşünülebilir. Ayrıca Lefebvre'in Toskana ve Latin Amerika'da uzun yıllar geçirmiş olduğunun farkında olunması kırdan kente geçiş konusundaki görüşlerinin nasıl şekillendiğine dair arka planı da okuyucuya hissettirmesi açısından oldukça önemlidir. Yine, R. Hess'in Lefebvre'in *moment* kavramı ile 1966-73 arasındaki yoğun seyahatleri arasında kurduğu ilişkinin farkına varılması da Türkçe okur için o derece önemli bir diğer katkıdır. Tüm bunlara ek olarak, Hess'in Lefebvre'in kitabının bölümlerini özetlediği önsözü, bu zor esere bir tür okuma kılavuzu olarak da önemli bir katkıdır.

Oldukça zor olan özgün metnin çevirisini başarıyla gerçekleştiren Işık Ergüden daha önce yine Lefebvre'in *Gündelik Hayatın Eleştirisi* adlı kitabını 2 cilt olarak Türkçeleştirmekle kalmamış, A. Badiou gibi yazarların çalışmalarını da başarıyla çevirmiş, alana ve terminolojiye hâkim bir çevirmen profili sergilemektedir. Bu çeviride de kavramların, terimlerin ve kelimelerin Türkçe karşılıklarının standardizasyonuna verilen önem ve özen dikkat çekicidir.

Fransız sosyolog ve Marksist düşünür H. Lefebvre, ülkesinde kırsal-kent sosyologu olarak bilinir. *Mekânın Üretimi*, kentleşmenin doğası ve mekânın üretimini inceleyen 1968-1974 yılları arasındaki yedi kitaplık serinin zirve noktası olarak ortaya çıkmıştır. Yazarın kent üzerine 1968'de, ancak özellikle de 1972'den itibaren başlayan analizleri ve mekânın anlamı üzerine mücadeleleri inceleyişi bu kitaplarda aşama aşama sezilmekte ve *Mekânın Üretimi* ile daha önceki kitaplardaki birikimin nasıl ustaca bir araya getirildiği görülmektedir. Yedi bölümden oluşan ve bu bölümler arasındaki ayrışmanın kolay fark edilemediği kitabın, pek çok disipline çarpaz referanslar veren karmaşık bir

örüntüden oluştuğunu söylemek gerekir. 1991'de ilk İngilizce tercümesi yapılan Mekânın Üretimi'nin en iyi bilinen ve İngilizce konuşan dünya üzerindeki en etkili çalışması olduğu söylenegelmiştir. Ancak Anglo-Amerikan mekân kuramcılarının da Lefebvre'in bu görüşlerini şekillendirmesinde etkili olduğunu ileri sürenler de olmuştur (Merrifield, 2006).

Bu kitabın zihinsel mekân ile gerçek mekân arasındaki derin uçurumları olduğu kadar uzlaşma alanlarını da araştırılan bir eser olup, filozof ve bilgi kuramcılarının soyut mekânı ile bizlerin içinde yaşadığı gerçek, sosyal ve fiziksel, diğer bir deyiş ile somut mekânı çok katmanlı bir biçimde ilişkilendiren temel kaynaklardan biri olduğu, mimarlık ve kent alanında çalışanlar için bilinen bir gerçektir. Lefebvre sözü edilen uzun soluklu araştırmalarının, çalışmalarının ve deneyimlerinin sonuç ürünü olarak ortaya çıkan bu kitapta, gerek sosyolojik ve coğrafi bir perspektiften bakarak, gerekse felsefe, arkeoloji, psikoloji ve dilbilim disiplinlerine de referanslar vererek, mekânın birleşik, bütüncül ve felsefi bir kuramını oluşturuyor. Politik ve ekonomik düzenlerin mekânı nasıl ürettiğine dair çok etkileyici analizler sunan kitap, gündelik hayatın modernleştirilmesi ve yabancılaşma olgularına odaklanıyor. Mekânın gündelik deneyimlenmesinden dildeki temsillerine uzanan geniş bir yelpazede yaşam ve kent ilişkisinin çeşitli boyut ve katmanları arasında yolculuk ederek, pek çok bağlantının farkına varmamızı sağlayan kitap mekânın siyasallığı ve stratejiliği konusunda bizleri adeta uyarıyor. Ayrıca günümüz bağlamına ve gündemine hitap edecek biçimde kent, kentlilik, politika ve özellikle de hukuk ilişkilerini yeniden ön plana çıkaran bu kitap, kent mekânı üzerinde yürü-

Henri Lefebvre, *Mekânın Üretimi*, çev. Işık Ergüden, İstanbul: Sel Yayınları, 2014, 447 s.

tülen mücadelenin kuramsal ve pratik arka planlarını Türkçe olarak yaygın okura ulaştırabilmesi açısından önemli bir fırsat sunmaktadır.

Kitap, mekânın diğer ürünlerden farklı bir üretim olduğunu, diğer ürünleri, onların eşzamanlı varoluşlarıyla kurdukları ilişki ağlarını da ihtiva eden bir süreç olduğuna vurgu yapıyor. Mekânın oluşum ve üretim süreçlerini *algılanan*, *tasarlanan* ve *yaşanan mekân* olmak üzere 3 eksenle ele alan Lefebvre, bunlardan sonuncusunun diğerlerini değiştirme gücü üzerinde duruyor. Mekânın nasıl üretildiğini; *mekânsal deneyim*, *mekânın temsilleri* ve *temsili mekânlar* olarak ifade ettiği 'kavramsal üçleme'yle açıklamaya çalışan Lefebvre, bu yöntemi mekânların tarihini analiz etmek için uyguluyor. Bu sayede *algılanan* ve *yaşanan mekân* arasındaki diyalektik ilişkileri ve çelişkileri formüle ediyor. Bu çelişkiler ışığında, somut ve soyut mekân arasındaki çelişkiler, bu mekânlarla da içinde bulunduğumuz politik ve ekonomik sistemler arasındaki çelişkileri gözler önüne seriyor Lefebvre. Soyut mekân olgusu ile kapitalizm arasında kurduğu çarpıcı bağlantı (ki kitabın önemli bir kısmının buna odaklandığı ileri sürülebilir), okuyucuya daima içinde olduğu ama görmemesi için gözleri önüne çekilen perdeleri aralama fırsatı sunuyor. Yine, kapitalizmin yarattığı homojenleşme, hiyerarşi ve fragmanlaşmanın, yerel kültür, tarih, gelenek, doğal peyzaj ve benzeri unsurları bastırarak modernitenin mekânlarının özel mülkiyet, pazar ve işgücünden ibaret şebekelere bölünmesi ile karşı karşıya bıraktığını belirtiyor.

Lefebvre tartışmasını post-yapısalcı ve post-modernist söyleme yerleştiriyor ve Marksist bir bakış açısıyla kentsel mekânın oluşum süreçlerini inceliyor. Canete'in (2004) değerlendirmesi yazısında da dediği gibi, neo-Kantçı ve neo-Kartezyen mekân kav-

rayışı çizgisinden ciddi bir sapma gösteren Lefebvre, mekânsal ilişkilerin süregelen, dolayısıyla değişen üretimine odaklanıyor. Bu kadar eleştirel bir yaklaşım göstermesine rağmen, modernist mekânı tarihin sonu olarak görececek bir karamsarlığı da taşıyor Lefebvre. Soyut mekânın tarihten gelen çelişkileri de içinde barındıran tutarsızlıklara sahip olduğuna değinen yazar, bunların zaman içinde dönüşüp yeniden şekillendiğinden söz eder. Bu mekânlardaki üretimin sosyal ilişkilerinin yeniden üretiminde, eski ilişkilerin çözülmesi ve yeni ilişkilerin tesisi olarak iki eğilim gözlemlendiğini ileri sürer. Bu bağlamda her tür negatif çağrışımına rağmen soyut mekânın yeni bir tür mekân oluşumunun tohumlarını barındırdığı ümidini de okuyucusuna vermekten geri durmaz. Yazara göre bu yeni tür mekân, farklılıkları barındıran, homojenleşme kuvvetlerine karşı direnç gösteren bir mekândır. Bu anlamda bu yeni mekân ile soyut mekân arasındaki diyalektik ilişkiyi ortaya koyar.

Okuması, anlaması ve içine girmesi her dilde olduğu gibi Türkçede de oldukça zor bir kitap olmasına rağmen, içeriğin zenginliği okuyucuyu teşvik edici bir nitelik taşıyor. Lefebvre'i anlama kılavuzu niteliğindeki *Understanding Henri Lefebvre: Theory and the Possible* (Elden, 2004), *Henri Lefebvre: A Critical Introduction* (Merrifield, 2006), "The Ignored Philosopher and Social Theorist: on the Work of Henri Lefebvre" (Aronwitz, 2007) ve *Space, Difference, Everyday Life: Reading Henri Lefebvre* (Goonewardena vd, 2008) gibi bazı analitik çalışmalarla birlikte okunması gereken bir kitap olan *Mekânın Üretimi*, henüz bu kılavuz eserlerin tercümesi olmadığından Türkçe okuru bir miktar yalnız sürdüren bir okuma mücadelesine itse de, tercümedeki başarı ve acıcılık bu zorluğu büyük ölçüde gidermektedir.

Kitabın giriş ve sonuç bölümlerindeki çarpıcı netliğe karşın, orta bölümlerindeki çelişkili yapının, okuyucuyu yıldırmaması gerektiğini ve sabırlı bir okuma süreci sonucunda ulaşılan karmaşık bağlantıların farkındalığının vereceği hazzı değer olduğunu vurgulamakta fayda var.

Sadece sosyolog, mimar, kent plancısı ve belki de kamu ve kent yöneticilerinin hatta karar verici tüm aktörlerin değil, teknoloji, toplum, mimarlık, kent ve çağdaş felsefe konularıyla ilgilenen herkesin okuması gereken değerli bir kaynak, sıra dışı ve etkileyici bir eser *Mekânın Üretimi*.

Murat Çetin, Doç. Dr.,

Kadir Has Üni., Sanat ve Tasarım Fak.

Referanslar

- Aronwitz, S. (2007), "The Ignored Philosopher and Social Theorist: on the Work of Henri Lefebvre", *Situations Journal*, Vol 2, No. 1 [Accessed Online] [First Accessed 12th February 2011] (<http://ojs.gc.cuny.edu/index.php/situations/article/view/175/207>)
- Canete, A. (2004), "The Production of Space by H. Lefebvre", Book Report, Thinking Culture Virtual Book Club (<http://thinkingculture.blogspot.com/2004/12/production-of-space-by-h-lefebvre-aloy.html>)
- Elden, S. (2004), *Understanding Henri Lefebvre: Theory and the Possible*, Continuum, New York
- Goonewardena, K., S. Kipfer, R. Milgrom, C. Schmid (eds.) (2008), *Space, Difference, Everyday Life: Reading Henri Lefebvre*, Routledge, New York
- Merrifield, A. (2006), *Henri Lefebvre: A Critical Introduction*, Routledge, New York